

PROSTŘEDÍ

Třídící kritérium *prostředí* je pro koncepční rámec čtenářské gramotnosti v PISA 2009 novou proměnnou. V rámci PISA se uplatňuje jen u textů v elektronickém médiu.

Elektronické texty se vyskytují v mnoha prostředích, včetně webového, pracovní plochy počítače a e-mailu. Existují i další elektronická prostředí, která využívají psaný text, např. textové zprávy psané na mobilním telefonu a elektronické diáře, nicméně PISA 2009 zahrnuje jen prostředí, která souvisejí s prací na počítači.

Pro testování dovedností ve čtení elektronických textů byly vymezeny dva základní druhy elektronického prostředí. Odlišují se tím, zda čtenář má či nemá možnost ovlivnit obsah stránky. *Autorské prostředí* je takové, ve kterém je čtenář primárně v roli příjemce a čtený obsah není možné měnit. Prostředí založené na příspěvcích je pak naopak takové, ve kterém má čtenář příležitost přidávat příspěvky či měnit obsah.

Texty v *autorském prostředí* mají pevný obsah, který čtenáři nemohou ovlivnit. Jedná se o svébytné prostředí, které je spravováno či zveřejňováno komerční společností, vládním úřadem, organizací či institucí, nebo jedincem. Čtenáři na těchto stránkách zejména hledají informace. Mezi textové útvary, které lze najít v autorském prostředí, patří domovské stránky, stránky zveřejňující informace o společenské události či nějakém zboží, informační stránky vlády, školské stránky s informacemi pro žáky či studenty, zpravodajské stránky a online katalogy knihoven.

V prostředí založeném na příspěvcích je naopak čtenáři nabídnuto, aby se nějakým způsobem zapojil či do něj přispíval. Obsah je do jisté míry proměnlivý nebo je výsledkem spolupráce a jedinci do něj mohou přidávat své příspěvky či jej nějakým způsobem měnit. Čtenáři nevyužívají tyto stránky pouze k získávání informací, ale také jako prostředek pro komunikaci. Do tohoto prostředí řadíme textové útvary, jako jsou e-maily, blogy, virtuální místnosti pro chat, webová diskuzní fóra a příležitosti pro výměnu názorů a online formuláře.

V testových nástrojích PISA 2009 je omezený počet úloh, a tudíž v nich není zastoupena škála všech možných kategorií textových útvarů z každého druhu elektronického prostředí. Testování se tak zaměřuje na výběr takových textových útvarů, u kterých lze předpokládat, že s nimi patnáctiletí a mladí dospělí již přišli do styku, a sice v souvislosti se vzděláváním, prací, nebo v osobních či veřejných situacích.

Stejně jako je tomu v koncepčním rámci pro čtení i u mnoha jiných proměnných, jednotlivé třídící kategorie prostředí od sebe nejsou přísně odděleny. Určitá webová stránka může např. obsahovat nějaký autorský text i část, ve které je čtenáři poskytnuta příležitost, aby připsal svůj komentář. Jednotlivé úlohy však obecně vycházejí buď převážně z té části úvodního textu, která má charakteristiky autorského prostředí, nebo z té části, kterou řadíme do prostředí založeného na příspěvcích, a podle toho je úloha zařazena. Příležitostně může úloha vyžadovat rovnocenné využití obojího, tedy autorských textů i těch založených na příspěvcích. Takové úlohy jsou potom klasifikovány jako *smíšené*. Tabulka 1.2 uvádí podíl úloh v jednotlivých kategoriích prostředí.

Tabulka 1.2 Přibližné rozdělení elektronických úloh dle prostředí

Prostředí	% úloh v testování dovedností ve čtení elektronických textů
Autorské	70
Založené na příspěvcích	25
Smíšené	5
CELKEM	100